

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การฝึกทักษะการฟังของนักเรียนอนุบาลโดยใช้การละเล่นของเด็กไทยที่มีบทร้องและบทเจรจาโต้ตอบแบบประยุกต์ แบ่งได้เป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทักษะการฟัง

- 1.1 ความหมายของการฟัง
- 1.2 ประเภทของการฟัง
- 1.3 องค์ประกอบของการฟัง
- 1.4 วิธีส่งเสริมการฟัง

2. การละเล่น

- 2.1 ความหมายของการละเล่น
- 2.2 ความหมายของการละเล่น
- 2.3 ประวัติความเป็นมาของการละเล่นของเด็กไทย
- 2.4 คุณค่าและความสำคัญของการละเล่นและการละเล่น
- 2.5 ประโยชน์ของการละเล่นและการละเล่น
- 2.6 ความต้องการในการละเล่นของเด็กปฐมวัย
- 2.7 ความสามารถในการละเล่นของเด็กปฐมวัย
- 2.8 ประเภทของการละเล่นของเด็กไทย
- 2.9 ลักษณะการละเล่นของเด็กไทย
- 2.10 การละเล่นของเด็กกับการส่งเสริมของผู้ใหญ่

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การละเล่นของเด็กไทยที่มีบทร้อง และการละเล่นของเด็กไทยที่มีบทเจรจาโต้ตอบ

ความหมายของการฟัง

การฟังมีความหมายแตกต่างไปจากการได้ยิน การได้ยินเกิดขึ้นเนื่องจากมีเสียงมากระทบหูเองโดยไม่ได้ตั้งใจ คนหลายคนจึงได้ยินโดยที่มิได้ฟัง ส่วนการฟังนั้นหมายถึง "การใช้สมาธิและความตั้งใจที่จะจาประเด็นของสิ่งที่ได้ยิน" (กิตยวดี บุญซื่อ, 2520 : 82) "การค้นคว้าหาความหมายที่แท้จริงจากผู้พูด" (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา 2515 : 70) "การรู้จักเสียงที่ได้ยิน ให้ความหมายและกลมกลืนเข้าไปกับความรูสึกและประสบการณ์" (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2521 : 100)

การฟังสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น วราภรณ์ รักวิชัย ได้กล่าวไว้ว่า การฟังคือการฝึกการฟังเสียงธรรมชาติ จังหวะดนตรี เพื่อเตรียมให้พร้อมในการฟังเรื่องราวต่าง และสามารถถ่ายทอดได้เป็นประโยคที่เหมาะสม มีมารยาทในการฟังและมีสมาธิในการฟัง (วราภรณ์ รักวิชัย, 2528 : 44)

รองรัตน์ อิศรภักดี ได้กล่าวว่า การฟังเป็นสิ่งที่เหนือจากการได้ยิน ซึ่งหมายถึง

1. การคิดตามเรื่องราวที่ได้ยิน
2. สามารถเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้น
3. จับข้อความต่าง ๆ ที่ควรคล้อยตามหรือโต้แย้ง

(รองรัตน์ อิศรภักดี 2505 : 93)

บันลือ พกษะวัน กล่าวว่า การฟัง หมายถึง การได้ยินโดยมีความตั้งใจจะรับและเกิดความเข้าใจตามเจตนาที่อีกฝ่ายหนึ่งสื่อมา ส่วนการได้ยินนั้นไม่ได้มีความตั้งใจหรือสนใจ การฟังจึงลึกซึ้งกว่ามาก การฟังเกิดจากการตั้งใจ การได้ยินและความเข้าใจ (บันลือ พกษะวัน 2522 : 39)

การฟังตามความหมายดังกล่าวนี้ต้องอาศัยกระบวนการ 3 ประการ ดังที่รูบิน (Rubin) ได้กล่าวไว้ คือ

1. Hearing การได้ยิน เป็นกระบวนการรับรู้ทางโสตขั้นแรกของการฟัง

2. Listening เมื่อหูรับสัญญาณเสียง เข้าไปแล้วจะส่งไปยังสมอง ตามลำดับขั้น เพื่อแปลความหมายของเสียงที่ได้ยิน ในขั้นนี้ต้องใช้สมาธิและความ ตั้งใจอย่างจริงจัง

3. Auding เป็นกระบวนการขั้นสูงของการฟัง คือ นอกจากจะรู้ ความหมายของเสียงที่ได้ยินแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และรู้จัก ประเมินคุณค่าว่าควรเชื่อถือเพียงใด แล้วจึงแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบไปตามที่ต้อ กการ (Dorothy Rubin 1975 : 81)

ดังนั้น จึงพอจะสรุปได้ว่าการฟังนั้นเริ่มจากการได้ยินเสียงจึงรับรู้ เข้าใจ คิดและนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่เป็นขั้นตอนและเป็นไป ตามระดับพัฒนาการของผู้ฟัง ซึ่งจอห์น ดี สแตนเมอร์ (John D. Stanmer) ได้ ให้ความเห็นว่า "การเข้าใจกระบวนการของการฟังและนำเอาความเข้าใจนั้น ไปสร้างเสริมบรรยากาศในการฝึกฝนทักษะการฟังให้เกิดผล จะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง กว่าความคิดค้นหาเครื่องมือใหม่ ๆ มาให้เด็กใช้เสียอีก (John D. Stanmer 1977 : 661) ฉะนั้นการฟังจึง เป็นสิ่งที่จะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับโดย อาศัยวุฒิภาวะ เวลา ความพากเพียร และแรงจูงใจ

ประเภทของการฟัง

ได้มีผู้จำแนกประเภทของการฟังไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ คือ

พอล ซี เบิร์น (Paul C. Burns) ได้กล่าวถึงการฟัง 3 ประเภทคือ

1. การฟังอย่างนิยมชมชอบ (Appreciational) ผู้ฟังจะได้รับทั้ง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเกิดความรู้สึกไปตามเรื่องที่ฟัง
2. การฟังเพื่อเอาสาระสำคัญ (Informational) ผู้ฟังตั้งใจฟัง เพื่อจดจำสิ่งที่ได้ฟังอย่างละเอียด สามารถตอบคำถาม ทำตามขั้นตอนของคำ อธิบายหรือคำสั่งลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง และจับใจความสำคัญได้
3. การฟังอย่างพิเคราะห์ (Critical) ผู้ฟังสามารถแยกแยะ สิ่งที่ฟังได้ว่าอะไรเป็นข้อคิดเห็น อะไรเป็นข้อเท็จจริง และเข้าถึงความต้องการ ของผู้พูด (Paul C. Burns 1971 : 83)

ส่วน แลร์ ดี.เคนเนดี (Larry D.Kennedy) ได้จัดประเภทของการฟังไว้ 7 ประเภท คือ

1. การฟังทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน (Simple Listening)
เช่น การฟัง การสนทนา การฟังทางโทรทัศน์
  2. การฟังเพื่อจำแนกเสียง (Discriminative Listening)
เช่น การฟังเสียงสัตว์ เสียงฆวยยาน เสียงที่แสดงความรู้สึก
  3. การฟังเพื่อเป็นการพักผ่อน (Listening for Relascation) เช่น การฟังบทกลอน การฟังเรื่องราวและนิทานต่าง ๆ
  4. การฟังเพื่อจับสาระสำคัญ (Listening for Information)
เช่น การฟังประกาศ การฟังความคิดเห็น และการฟังเพื่อตอบคำถาม
  5. การฟังเพื่อจับความคิด (Listening to Organize Ideas)
เช่น การฟังอภิปราย และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ
  6. การฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ (Critical Listening)
  7. การฟังเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Listening) เช่น การฟังดนตรี และการแสดงต่าง ๆ
- (Larry D.Kennedy 1975 : 146)

รองรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา นักการศึกษาไทยได้จัดประเภทการฟัง เป็น 4 ประเภทคือ

1. การฟังอย่างมิได้ให้ความสนใจมากนัก คือ ในระยะแรกไม่สนใจฟัง แต่เมื่อมีตอนใดที่น่าสนใจหรือถูกกระตุ้นเตือนให้ฟัง จึงจะหันมาสนใจฟัง
  2. การฟังอย่างสนใจ เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจจดจาะสิ่งที่ฟังอย่างละเอียดเพื่อจะต้องทำตามในภายหลัง
  3. การฟังอย่างนิยมชมชอบ เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจฟัง และมีมโนภาพไปตามเรื่องที่ฟัง เช่น การฟังละคร การฟังบทกลอน
  4. การฟังอย่างสนใจและมีการพินิจพิเคราะห์ เป็นการฟังเพื่อประเมินคุณค่าของเรื่องที่ได้ฟัง และคิดพิจารณาว่าสิ่งที่ผู้พูดพูดนั้นผิดถูกอย่างไร
- (รองรัตน์ อิศรภักดีและ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา 2514 : 95-96)

นอกจากนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้แบ่งประเภทของการฟังไว้ 6 ประการ ดังนี้ คือ

1. การฟังคำอธิบายและคำสั่ง เช่น การฟังคำอธิบายเกี่ยวกับบทเรียน การบรรยาย ลักษณะของสิ่งของ สถานที่ และทิศทาง รวมทั้งการฟังคำสั่งจากผู้เรียน

2. การฟังเพื่อเล่าให้ผู้อื่นฟังต่อ

3. การฟังเพื่อการเรียนรู้

4. การฟังเพื่อส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

5. การฟังเพื่อวิเคราะห์

6. การฟังการสนทนา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2515

: 70-78)

จะเห็นได้ว่าการฟังนั้นมีหลายประเภท และทุกประเภทล้วนมีความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะในการฟังประเภทนั้น ๆ อย่างเต็มที่

องค์ประกอบของการฟัง

ประเทิน มหาพันธ์ ได้กล่าวว่า การฟังจะต้องมีทักษะแห่งการฟังในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบการฟังดังต่อไปนี้

1. การเข้าใจความหมายของถ้อยคำ

1.1 เข้าใจความหมายของถ้อยคำ

1.2 รู้จักเชื่อมโยงความหมายของคำที่ไม่เข้าใจจากคำที่เข้าใจได้

2. การเข้าใจความหมายของแนวความคิด

2.1 จดรายละเอียด

2.2 รวบรวมความคิดให้เป็นหมวดหมู่

2.3 รู้จักเลือกหาเนื้อความที่เกี่ยวกับเรื่องแท้ ๆ

2.4 ใช้ความระมัดระวังเกี่ยวกับ "ความหมายเฉพาะ" ของผู้พูด

2.5 ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้พูดได้

3. การใช้ความคิดเพื่อสร้างความเข้าใจ

3.1 ประเมินผล "ทัศนคติของผู้พูด" หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ เปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมาแล้ว

3.2 รู้จักตัดสินใจ โดยหลักฐานประกอบ เช่น จากหนังสือ เอกสารที่เชื่อถือได้ เป็นต้น (ประเทิน มหาพันธ์ ม.ป.บ. : 24-25)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการฟังไว้ดังนี้

1. การจำแนกเสียง
2. การฟังคำพูด คำสั่ง เข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
3. มารยาทในการฟัง
4. การฟังนิทานหรือเรื่องราวแล้วจับใจความได้
5. การฟังเพลง คำคล้องจอง และการเล่นที่สร้างเสริมประสบการณ์

ทางภาษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 2)

การฟังให้เกิดผลดีย่อมมีองค์ประกอบหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้องกับเอลตัน ซี.มอร์ริส (Alton C. Morris) กล่าวว่า "ผู้พูดดีย่อมทำให้การฟังดี" และกล่าวต่อไปว่า "ถึงแม้ผู้พูดดีจะทำให้การฟังดี แต่ความสามารถและทักษะของผู้พูดก็ยังไม่สำคัญไปกว่าตัวผู้ฟังเองที่รู้ว่าจะฟังอย่างไร" (Alton C. Morris 1964 : 702, 705)

ฉะนั้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการฟังดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า นักการศึกษาต่างก็ให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบของการฟัง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ

1. ด้านการจำแนกความแตกต่างของเสียง
2. ด้านการปฏิบัติตามคำสั่ง
3. ด้านการเข้าใจความหมายของคำศัพท์
4. ด้านการเข้าใจเรื่องราว

ดังนั้น ในการสร้างแผนการสอนเพื่อฝึกทักษะในการฟังของเด็กอนุบาล นั้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาข้อองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวเป็นหลักสำคัญ

วิธีการส่งเสริมการฟัง

การฟัง เป็นทักษะทางภาษาที่มีความสำคัญยิ่งในการติดต่อสื่อความหมายซึ่งกันและกันและในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นทักษะที่สามารถสอนกันได้ ด้วยวิธีการที่เป็นลำดับเป็นขั้นตอนและสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับโดยอาศัยเวลา ความอดทน การฝึกฝน และการสังเกต (ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, 2518 : 21) นอกจากนี้ แมคชาโด (Machado) ได้กล่าวถึงการฟังของเด็กปฐมวัยว่า พัฒนาการและความสามารถทางการฟังของเด็กปฐมวัยจะเป็นทักษะทางภาษาที่เด็กเรียนรู้ได้ดีกว่าด้านอื่น ๆ ครูจึงควรให้ความสำคัญกับการสอนการฟังในฐานะที่เป็นทักษะทางภาษาที่เด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ก่อนการพูด (Machado 1980 : 71)

ในการส่งเสริมการฟังของเด็กให้พัฒนาเต็มที่ ควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะการฟังให้แก่เด็กดังนี้

1. การอ่านนิทาน การหาคำที่หน้าสนใจที่ง่าย ๆ มาเล่าให้เด็กฟัง แล้วลองถามเรื่องราวนั้น ๆ แก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นออกมา
2. การเชิญวิทยากรมาพูด แล้วสอบถามความเข้าใจจากเด็ก
3. การออกคำสั่ง ฝึกให้ทำตามคำสั่ง
4. การฟังวิทยุ เครื่องบันทึกเสียง
5. การอธิบาย แล้วฝึกให้เด็กฟัง
6. การให้เด็กผลัดกันเล่าเรื่องสู่กันฟัง (ประเทิน มหาพันธ์ ม.ป.บ. : 31-32)

กิตยวัต บุษุชื่อ ได้เสนอแนะวิธีการส่งเสริมการฟังไว้ดังนี้

1. ให้ฟังเสียงของวัสดุต่าง ๆ และจับให้ได้ว่าเป็นเสียงของอะไร
2. ให้ฟังจังหวะต่าง ๆ แล้วเคาะตามให้ถูก หรือเลือกจังหวะเพลงง่าย ๆ ให้เด็กทายว่าเป็นเพลงอะไร
3. ให้ฟังคำสั่งแล้วปฏิบัติตามให้ถูกต้อง

4. ให้ฟังบทประพันธ์หลาย ๆ แบบ รวมทั้งเพลงหรือบทละคร แล้วทดสอบความเข้าใจหรือจินตนาการ ด้วยการให้สร้างภาพประกอบ หรือบรรยายใหม่ด้วยภาษาของตนเอง

5. ให้ฟังโดยหาเหตุผลมาตัดสินว่า ข้อความที่ได้ยินนั้นเป็นไปได้อย่างไร เช่นคนหูหนวกไปฟังดนตรีที่สังคีตศาลา หรือชายขาพิการวิ่งไล่จับผู้ร้ายได้สำเร็จ เป็นต้น

6. ให้ฟังเสียงของตัวเอง เพื่อสำรวจข้อบกพร่องและหาทางปรับปรุงแก้ไข

7. จัดเกมต่าง ๆ ที่เป็นการเน้น และฝึกทักษะการฟังโดยเฉพาะ (กิตยวดี บุญชื่อ 2520 : 84)

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการฟังให้แก่เด็ก เป็นวิธีการฝึกทักษะการฟังความสามารถทางการฟังจะเป็นตัวกำหนดว่า เด็กจะประสบความสำเร็จในการเรียนมากหรือน้อยเพียงใดอีกด้วย ผุสดี กุญอินทร์ เป็นผู้หนึ่งที่เห็นความสำคัญของการฝึกทักษะการฟังให้แก่เด็ก สนับสนุนให้ครูและพ่อแม่ช่วยฝึกการฟังให้แก่เด็ก (ผุสดี กุญอินทร์ 2521 : 14)

สำหรับในเด็กปฐมวัยแล้วการที่จะฝึกให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้นั้นต้องอาศัยกิจกรรมหลายรูปแบบหลายวิธีการ และวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งก็คือ "การเล่น" ซึ่งเยาหวา เตชะคุปต์ ได้กล่าวไว้ว่า "การเล่นเป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจและมีความสำคัญยิ่งในวัยเด็ก ธรรมชาติของเด็กจะชอบเล่น การเล่นนอกจากจะเป็นการสนองความต้องการทางจิตใจ คือเกิดความสุขสนุกสนานแล้ว การเล่นยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็ก ขณะที่เด็กเล่นเด็กจะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังนั้นถ้าเราเข้าใจความสำคัญของการเล่น และหาวิธีส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมก็จะช่วยให้ประสบการณ์ที่จัดให้กับเด็กมีคุณค่าและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กอย่างแท้จริง" (เยาหวา เตชะคุปต์ 2528 : 10)

ความหมายของการเล่น

การเล่น คำว่า "เล่น" ความพจนานุกรมแปลว่า "ทำเพื่อสนุก หรือผ่อนคลายสละวาน หรือหมกมุ่นอยู่กับสิ่งใด ๆ ด้วยความเพลิดเพลิน

บุญเยี่ยม จิตรดอน ได้กล่าวไว้ในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมของเด็ก พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเล่น คือการใช้กำลังเหลือใช้ให้เป็นประโยชน์
2. การเล่นเป็นการพักผ่อน ขณะที่เด็กเล่น เด็กได้ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้พักผ่อนไปในตัวด้วย

3. การเล่นเป็นการเตรียมเด็กสำหรับชีวิตในอนาคต เพื่องาน เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่ที่จะต้องทำในอนาคต (บุญเยี่ยม จิตรดอน 2524 : 92-93)

สุร กาญจนมยุร ได้ให้ความหมายของการเล่นว่า หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ตัวผู้เล่นและการพัฒนาการทุก ๆ ด้านของเด็กจะเพิ่มมากขึ้น ถ้าเด็กมีประสบการณ์ในการเล่นมากขึ้น (สุร กาญจนมยุร 2528 : 25)

ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำที่มีความหมายว่าการเล่น 2 คำ คือ play และ game ซึ่งมีความหมายต่างกัน

คำว่า play ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ให้ความหมายว่า เล่น เล่นสนุก ทำเล่น ๆ การเล่น (A.S Hornby 1974 : 649)

ส่วนคำว่า game นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย E.Mauldon และ H.B.Redfern ให้ความหมายไว้ว่า คือ "กิจกรรมซึ่งมีจำนวนผู้เล่นอย่างน้อย 2 คน ผู้เล่นจะเคลื่อนไหวหรือแสดงการเคลื่อนไหววัตถุขณะแข่งขันตามกฎที่ตั้งไว้ (E. Mauldom and H.B. Redfern 1981 : 200)

โรเจอร์ เดลอส (Roger Deyloze) ได้ให้ความหมายและแบ่งประเภทของการเล่นไว้ดังนี้

1. Game เป็นพฤติกรรมการเล่นที่เป็นอิสระ ผู้เล่น เล่นด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ มีกฎเกณฑ์กติกากำหนดเวลาและสถานที่ ผู้เล่น

ไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะแพ้หรือชนะ บางทีก็สวมบทบาทสมมติ เช่น เป็นตำรวจ เป็นผู้ร้าย เป็นต้น

2. Play เป็นพฤติกรรมการเล่นเช่นเดียวกับ Game แต่ไม่มีการแข่งขันไม่มีกฎกติกาตายตัว ไม่มีการแพ้การชนะ เช่น การเล่นเกมของ การเชิญ ผีต่าง ๆ เป็นต้น

3. Sport เป็นพฤติกรรมการเล่นที่ไม่เป็นอิสระ เมื่อถึงเวลาแข่งขันกันแล้ว ผู้เล่นจะต้องลงแข่งขัน โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ เช่น ฟุตบอล เป็นต้น (อ้างถึงใน วิจารณ์ บุนนาคกุล 2531 : 9)

1. มาร์กาเร็ต เร็ด โลเวนเฟล (margaret Lovenfeld) ได้กล่าวถึงความหมายของการเล่นของเด็กก่อนวัยเรียนเอาไว้ในหนังสือ "Play in Childhood" เอาไว้ดังนี้

- 1.1 การเล่น คือ การกระทำกิจกรรมทางร่างกาย
- 1.2 การเล่น คือ การได้รับประสบการณ์ซ้ำ
- 1.3 การเล่น คือ การแสดงออกซึ่งความเพ้อฝัน
- 1.4 การเล่น คือ การเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อม
- 1.5 การเล่น คือ การเตรียมการเพื่อชีวิต

(อ้างถึงใน Cohen & Rudolph 1977 : 100)

ความหมายของการละเล่น

การละเล่นของเด็กไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทยและสืบทอดกันมาในชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พะอบ โปษะกฤษณะ 2522 : 83)

ส่วนความหมายของคำว่า "การละเล่น" ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2515 ได้ให้ความหมายของคำว่าการเล่น ไว้ดังนี้
การละเล่น คือ มหรสพต่าง ๆ การแสดงต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

พะอบ โปษะกฤษณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า "การละเล่นของเด็กไทย" ไว้ว่า เป็นการละเล่นต่าง ๆ ของเด็กที่นิยมเล่นกันในชีวิตประจำวัน โดย

สืบทอดมาจากคนรุ่นก่อนซึ่งบางประเภทมีบทร้อง และบทราบประกอบ ส่วนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มักมีการกำหนดขึ้นเอง ตามข้อตกลงของกลุ่มผู้เล่นในแต่ละท้องถิ่น บางครั้งก็เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง แต่บางครั้งก็เล่นเพื่อการแข่งขัน

สรุปความหมายของคำว่า "การเล่น" และ "การละเล่น" จากการสัมภาษณ์พูนสุข บุญยสวัสดิ์ ได้ให้ความคิดเห็นว่าคำทั้งสองคำนี้มีความหมายคล้ายกัน คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เล่นเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน สามารถที่จะเล่นได้ทั้งกลางแจ้งและในร่มแต่มีข้อนำสังเกตุว่า การเล่นจะมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมที่ทำให้ผู้เล่นสนุกสนานเพลิดเพลินทุกชนิด ส่วนการละเล่นเป็นคำไทย ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาปะปนอยู่กับการละเล่นซึ่งต้องมีบทร้องและบทเจรจาประกอบ เช่น การละเล่นงูกินหาง แม่นาคพระโขนง มะลือก๊กอกแก๊ก โพงพาง รีรีข้าวสาร เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของการละเล่นของเด็กไทย

การละเล่นของเด็กไทยมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ก่อนประวัติศาสตร์แล้ว กล่าวคือ เมื่อมนุษย์รู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะ สิ่งของเครื่องใช้ในครั้งแรกแล้วจึงเจริญพัฒนามาเป็นลำดับ เด็ก ๆ เห็นผู้ใหญ่ทำก็เลียนแบบนำดินมาปั้นเล่นบ้าง

ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงก็กล่าวถึงคนในสมัยนั้นว่าอยู่เย็นเป็นสุขอยากเล่นก็เล่น ดังที่กล่าวไว้ว่า "ใครจักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื้อน เลื้อน ..." แต่ไม่มีรายละเอียดกล่าวไว้ว่าคนสมัยนั้นมีการเล่นอะไรบ้าง

ในสมัยอยุธยาได้กล่าวถึงการละเล่นบางอย่างไว้ในบทละครครั้งกรุงเก่า เรื่องนางมโนห์รา ซึ่งเรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า แต่งก่อนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การละเล่นที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ คือ ลิงชิงหลักและการเล่นปลาลงอวน

ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ปรากฏชื่อการละเล่นหลายอย่างในบทละครเรื่องอิเหนา เช่น ตะกร้อ จ้องเต ชี่ม้าส่งเมือง เป็นต้น

พระยาอนุমানราชธน ได้กล่าวถึง การละเล่นของเด็กไทยสมัยท่านไว้
 ใน "พื้นความหลัง" ว่า "การละเล่นของเด็กบุนนี้ ไม้ชำมีบีน มีรถยนต์เล็ก ๆ
 อย่างที่เด็กเล่นกันเกร่ออยู่ในเวลานี้ ลูกหนึ่งสำหรับเล่น แม้ว่ามีแล้วก็ราคาแพง
 และยังไม่แพร่หลาย ตุ๊กตาที่มีก็คือตุ๊กตาล้มลุก และตุ๊กตาพรมหมณ์ นั่งท้าวแขน
 สำหรับเด็กผู้หญิง เล่น ตุ๊กตาเหล่านี้เด็ก ๆ ชาวบ้านไม่มีเล่น เพราะต้องซื้อ จะมี
 แต่ผู้ใหญ่ทำให้หรือไม้ก็เด็กทำกันเองตามแบบอย่าง ที่สืบทอดจากกันมาตั้งแต่ไหนก็ไม่ว่า
 ทราบ เช่น ม้าก้านกล้วย ตระกร้อสานด้วยทางมะพร้าวสำหรับโยนเตะ เล่น
 หรือตุ๊กตาตัว ควาย บันด้วยดินเหนียว

ของเด็กเล่นที่สมันนั้นนิยมเล่นกันคือ กลองหม้อตาล ในสมัยนั้นขาย
 หน้าตาล เมื่อใช้หมดแล้ว เด็ก ๆ ก็นำมาทำเป็นกลอง มีวิธีทำคือ ใช้ผ้าขี้ริ้วหุ้ม
 ปากหม้อเอาเชือกผูกรัดคอหม้อให้แน่นแล้วเอาดินเหนียวเหลว ๆ ละเลงทำให้ทั่ว
 ทาไม้เล็ก ๆ มาตีผ้าที่ขึงข้าง ๆ หม้อโดยรอบ เพื่อข้นแรงให้ผ้าตึงก็เป็นอันเสร็จ
 ด้ได้มีเสียงดัง กลองหม้อตาลของใครก็ดังกว่ากันเป็นแก่่ง ถ้าตีกระหน่ำจนผ้าหุ้ม
 ซาตก็ทำใหม่

เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่นิยมเล่น หม้อข้าวหม้อแกงหรือเล่นชายของ หุงต้ม
 แกงไปตามเรื่อง เอาเปลือกส้มโอ เปลือกมังคุด หรือใบกันบิด ผสมด้วยปูนแดง
 เล็กน้อย คั้นเอาน้ำขึ้น ๆ รองภาชนะอะไรไว้ ในไม้ชำจะแข็งตัวเอามาทำเป็น
 วัน คนไทยในอดีตมองการละเล่นของเด็กไปในแง่จิตวิทยา โดยตีความหมายของ
 การแสดงออกของเด็กไปในเชิงทำนายอนาคตหรือแสดงบุพนิมิตต่าง ๆ

คุณค่าและความสำคัญของการเล่นและการละเล่น

นิรมล ชยุตสาหกิจ ได้กล่าวว่า การเล่นเป็นการใช้พลังส่วนเกินของ
 เด็ก เป็นการฝึกซ้อมตามสัญชาตญาณ เป็นการเตรียมตัวเพื่อปฏิบัติกิจกรรมแบบผู้
 ใหญ่ต่อไป นอกจากนี้แล้วการเล่นเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่ผู้แสดงรู้สึก
 ปลอดภัย เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา เป็นการ
 ลองผิดลองถูก เป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจกับสิ่งรอบตัวและ
 เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาการทางสติปัญญา (นิรมล ชยุตสาหกิจ 2524 : 1)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การเล่นช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกแก้ปัญหาได้อย่างดี โดยส่งเสริมจินตนาการ การเล่นจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี และช่วยพัฒนาการในการใช้ภาษาของเด็กด้วย (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2521 : 4)

เลขา ปิยะอัจฉริยะ กล่าวว่า การเล่นจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสตอบสนองความกระตือรือร้น ใครู้ของตนเอง โดยไม่ต้องมีใครสอน การเล่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลินและพร้อมที่จะทำกิจกรรมซ้ำเมื่อเกิดความพึงพอใจและสนใจ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้นไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัลหรือการทำโทษ ทั้งยังอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดความใหม่อยู่เสมอได้ การเล่นมีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างมากมาต่อการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคมของเด็ก ทั้งนี้เพราะ

1. การเล่นเป็นวิธีการหรือทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง เพื่อเรียนรู้และรับรู้สิ่งแวดล้อมและสิ่งซึ่งไม่มีใครจะสอนเขาได้
2. การเล่นเป็นวิธีการ หรือทางที่เด็กจะช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงรอบ ๆ ตัว (เลขา ปิยะอัจฉริยะ 2524 : 18,47)

เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการเล่นนั้นนักจิตวิทยามีความเห็นสอดคล้องกับความเชื่อทั่ว ๆ ไปที่ว่า ถ้าไม่มีการเล่นเสียบ้าง จะทำให้เด็กหัวทึบ การเล่นจะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น สนองตอบต่อความอยากรู้อยากเห็น ตอบสนองต่อความรู้สึกทางร่างกาย เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งของ ฝึกการโต้ตอบ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เด็กควรจะต้องเรียนรู้ก่อนถึงวัยผู้ใหญ่ (เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว 2524 : 97)

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของการเล่นของเด็ก จากผู้ที่กล่าวนามมาข้างต้นนี้ พอจะสรุปได้ว่า การเล่นมีบทบาทสำคัญสำหรับเด็กเป็นอย่างมาก การเล่นและการเรียนของเด็กในวัยนี้เป็นของคู่กัน จนไม่สามารถที่จะแยกแยะได้ว่าสิ่งไหนคือการเล่นและสิ่งไหนเป็นการเรียน ฉะนั้นจึงถือได้ว่า การเล่นคือ การเรียนรู้ของเด็ก และการเล่นก็สามารถจะพัฒนาเด็กไป

ทุก ๆ ด้านได้พร้อมกัน ทั้งยังช่วยให้เด็กปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ประโยชน์ของการเล่นและการละเล่น

การเล่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน และยังมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ด้านร่างกาย การเล่นเป็นการเสริมสร้างร่างกายและพัฒนากล้ามเนื้อ จะเห็นได้ว่าขณะเล่นเด็กมีการเคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการกลิ้งตัว บิดตัวไปมา กระโดด วิ่ง หยิบ ไขว่คว้า ดึง ลาก หรือผลักก็ตาม พฤติกรรมดังกล่าวจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง มีการทำงานประสานกันได้ดี ช่วยให้เกิดการพัฒนากล้ามเนื้อ การเล่นที่ต้องใช้กำลังคล่องแคล่วว่องไวจะช่วยเสริมสร้างสุขภาพของร่างกายโดยทั่วไปให้ดีขึ้น

2. ด้านจิตใจ อารมณ์ การเล่นจะช่วยเสริมสร้างจิตใจและปรับอารมณ์ของเด็กได้เป็นอย่างดี เด็กได้ค้นคว้า รู้จักค้นคว้า แก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้คลายความรู้สึก เจ็บใจ เศร้าโศก และขจัดความเครียดที่หายไปโดยการแสดงออก ช่วยให้สุขภาพจิตของเด็กดีขึ้น

3. ด้านสังคม การเล่นสอนให้เด็กรู้จักเหตุผล สามารถจัดตัวเองเข้ากับสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจ ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจต่อคนอื่น ทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข ช่วยให้เกิดประสบการณ์ทางด้านสังคม

4. ด้านสติปัญญาการเรียนรู้ การเล่นทำให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดออกมาตามสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่ ได้เรียนรู้บทเรียนมีค่าหลายอย่าง รู้จักควบคุมตนเอง มีความคิดริเริ่ม ส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ทักษะ การใช้และความเข้าใจภาษา การรับรู้ต่าง ๆ และความคิด

5. ด้านศีลธรรม การเล่นทำให้เกิดค่านิยมทางด้านศีลธรรม การที่เด็กมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้อื่นในการเล่นนั้น จะช่วยให้เด็กรู้ว่าควรจะทำตนต่อผู้อื่นอย่างไร เช่น เด็กรู้ว่าการทำดีจะช่วยให้เพื่อนหรือผู้อื่นได้รับความสนุกสนานพอใจ การทำไม่ดีจะทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ ในครั้งแรกเด็กจะมีความรู้สึก

ในเรื่องของการผิดถูกในเหตุการณ์ง่าย ๆ เมื่อโตขึ้นเด็กจะทราบว่าผลของการพูดจริงพูดเท็จเป็นอย่างไร ขึ้นต่อไปทราบว่า การซุบซิบนินทาจะทำให้เพื่อนไม่สบายใจ เป็นการทําร้ายความรู้สึกของเพื่อน เป็นต้น (ศรีสมวงศ์ วรณศิลป์ 2520 : 3-9, น.สาธิตานันต์ 2521 : 50-53)

ความต้องการในการเล่นของเด็กปฐมวัย

การที่จะให้การ เล่นของเด็กเป็นไปตามความมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงความต้องการในการเล่นของเด็ก ดังต่อไปนี้

1. เด็กต้องการสถานที่สำหรับเล่นอย่างเพียงพอ ซึ่งสถานที่เล่นไม่จำเป็นจะต้องกว้างขวาง แต่ควรมีหลาย ๆ ที่เพื่อให้เด็กได้สับเปลี่ยนเล่นได้ตามความสนใจ
2. เด็กต้องการระยะเวลาที่จะเล่น ในขณะที่เด็กเล่นอยู่นั้น เด็กได้ใช้สติปัญญาความฉลาด ไหวพริบในตัวของเด็กออกมาต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น และใช้ความคิดคำนึงและความคิดสร้างสรรค์ จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะให้เด็กเลิกเล่นอย่างกะทันหัน แต่ควรให้เวลาเด็กในการเปลี่ยนกิจกรรมการเล่นอย่างช้า ๆ เพื่อจะทำกิจกรรมใหม่ต่อไป
3. เด็กต้องการเพื่อนเล่น เด็กในช่วงอายุ 3 ขวบขึ้นไปเริ่มต้องการเพื่อนเล่น ถ้าอยู่ในวัยเดียวกันก็จะเล่นด้วยกันได้ มีความเข้าใจกันรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็มีการขัดใจกันอย่างรวดเร็ว แต่ก็สามารถปรับตัวเข้าหากันและเล่นด้วยกันได้อีก
4. การจัดของให้เด็กเล่น เป็นเพียงการแนะนำสิ่งของให้เด็กมองเห็นและ เกิดความคิดที่จะเล่น
5. เด็กไม่ต้องการความช่วยเหลือในการเล่น ผู้ใหญ่ไม่ควรรบกวนการเล่นของเด็ก ด้วยการไปเสนอแนะ เด็กโดยไม่จำเป็น แต่หากเด็กมีปัญหาในการเล่นที่แก้ไม่ตกหรืออาจเป็นอันตรายต่อการเล่น ผู้ใหญ่จึงควรรู้จักคำแนะนำ
6. เด็กต้องการกำลังใจในการเล่น ผู้ใหญ่ควรรู้จักยกย่องชมเชยผลงานของเด็ก พร้อมทั้งให้กำลังใจในการเล่นของเด็กเสมอ ขณะเดียวกันควรฝึก

าให้เด็กรู้จักยอมรับความสามารถและรู้จักชื่นชมผลงานของผู้อื่นด้วย

7. เด็กชอบคิดค้นและทดลองหาวิธีเล่นด้วยตนเอง ไม่ควรแนะนำเด็กทุกขั้นตอน

8. เด็กไม่ชอบฟังคำวิจารณ์ในขณะที่กำลังเล่น ผู้ใหญ่ไม่ควรวิจารณ์การเล่นของเด็กในขณะที่เด็กกำลังเล่น เพราะจะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่กล้าแสดงออก สิ่งที่ดีควรทำคือใช้การสังเกตโดยให้โอกาสเด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่วิจารณ์

ความสามารถในการเล่นของเด็กปฐมวัย

เด็กแต่ละคนย่อมมีความสามารถที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน แม้แต่การเล่นก็เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความสามารถในการเล่นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสาเหตุของความแตกต่างนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ (ละออ ชูติกร 2525 : 182-183)

1. ลักษณะเฉพาะตัว ความแตกต่างเฉพาะของเด็กจะสังเกตได้จากจังหวะเคลื่อนไหวในตัวที่แตกต่างกัน เด็กบางคนเราเห็นว่าเป็นคนรวดเร็วคล่องแคล่วไปเสียทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเล่น แต่เด็กบางคนหาเป็นเช่นนั้นไม่ ดังนั้นครุมีความจำเป็นจะต้องสังเกตต่อกับกิจกรรมการเล่นของเขาอย่างถี่ถ้วน และจงปล่อยให้เด็กได้เล่นไปตามแบบหรือวิธีการของเขา โดยไม่รบกวนและเร่งเร้า

2. ภาวะทางกาย ภาวะทางกายของเด็กแตกต่างกัน เมื่อมีอายุแตกต่างกันนั้น จะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น เด็กอายุ 3 ขวบ จะไม่สามารถยกเก้าอี้หนึ่งของตนเองไปยังที่อื่นได้คล่องแคล่วและรวดเร็วเท่ากับเด็ก 5 ขวบ เป็นต้น นอกจากความแตกต่างกันโดยอายุแล้ว ควรจะได้ทราบส่วนละเอียดกว่านี้ คือ เด็กอายุไล่เลี่ยกันหรือเท่ากันนั้นมีภาวะทางกายแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้อาจจะ เป็นด้วยภาวะหรือลักษณะธรรมชาติในตัวของเด็กแต่ละคน เช่น เด็กที่เจ็บป่วยอยู่เสมอกับเด็กที่อ้วนเกินไป ย่อมจะมีความสามารถในการเล่นหรือการทำกิจกรรมทั้งหลายแตกต่างกันไปด้วย

3. ประสบการณ์ ประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมอันสำคัญ คือ ภาวะทุกประการในครอบครัวของเด็ก ตั้งแต่ฐานะทางเศรษฐกิจ จำนวนบุคคลในครอบครัว การศึกษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เด็กที่พ่อแม่พาออกนอกบ้าน เด็กที่มีโอกาสได้พบกับคนอื่น ๆ มีเพื่อนเล่นด้วย พ่อแม่ซื้อของเล่นที่มีคุณค่าให้เล่นหรือมีคนหลายคนในครอบครัวที่จะเล่นด้วย ย่อมจะมีประสบการณ์และความเคยชินต่อการเล่นมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี พ่อแม่ไม่มีเวลาจะพูดคุยหรือตอบปัญหา ครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ รวมทั้งการเป็นเด็กคนเดียวของครอบครัวด้วย

4. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญาของเด็กจะแสดงออกให้เราเห็นในการเล่นมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาในการเล่น เช่น เด็กบางคนจะเป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการเล่นและปรับปรุงหรือเปลี่ยนการเล่นของเขาให้สนุกขึ้นอยู่เสมอทุกเวลา แต่เด็กบางคนเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการเล่น เขาจะลุกเดินหนีออกไป เป็นต้น

ประเภทของการละเล่นของเด็กไทย

ประเภทของการละเล่นของเด็กไทย สามารถแบ่งได้หลายประเภทคือ

1. การเล่นทาย เช่น ทายหัวก้อย โพงพาง คลุมไม้ ขายดอกไม้
  2. การกระโดด เช่น การกระโดดเชือกเดี่ยว, คู่ ตั้งเต
  3. ประเภทซ่อนหา เช่น การเล่นซ่อนหา โบลิตจับขโมย กาพักไข่
  4. ประเภทปรับ เช่น การเล่นที่มีการปรับผู้แพ้ให้รำ ให้ร้องเพลง เขกเข้า กินน้ำ ฯลฯ เช่น ช่างชัย หรือช่างเฉลย ชี้นำส่งเมือง
  5. ประเภทไล่จับ เช่น มอญซ่อนผ้า งูกินหาง ไล่ให้ทัน ตะเข้ตะโขง เอาเถิด เตย
  6. ประเภทคัดออก เช่น รีรีข้าวสาร ลิงชิงหลัก
  7. ประเภทกระโดดข้าม เช่น เสือข้ามห้วย
  8. ประเภทที่มีการใช้กระดาษดินสอ หรือการวาดรูป เช่น เลือดคด
- ถึง จุฬานาง เข้าห้อง

9. ประเภทความแม่นยำ เช่น หมากเก็บ อีตัว ดีดลูกหิน ลูกข้าง เป่ายางหรือเป่ากบ

10. ประเภทไม้ เช่น ไม้ทิ้ง

11. ประเภทสำหรับเด็กเล็ก เช่น จ้ำจี้ ตบแพละ แมงมุมขยุ้มหลังคา จัจอเจี้ยบ เป่ายิงลูก ขี้คู้กลางนา

สุรสิงห์สารวม นิมพะเนาวิ ได้แบ่งประเภท การละเล่นของเด็กไทย ไว้ 7 ประเภท คือ

1. การเล่นโดยการเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่
2. การเล่นโดยการเลียนแบบการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่
3. การเล่นโดยการเลียนแบบวิธีหาอาหารของผู้ใหญ่
4. การเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของตนเองตามลำพัง
5. การเล่นโดยมีกฎกติกา
6. การเล่นกับเพื่อน ๆ โดยไม่มีกฎกติกา
7. การเล่นแข่งขัน โดยมีการพนัน

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์ แบ่งการละเล่นของเด็กไทยออกตามกติกากการเล่น เป็น 2 ประเภท คือ

1. การเล่นที่เน้นการแพ้ชนะ เป็นการเล่นที่จะต้องมีผู้แพ้และชนะ ซึ่งผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่ายยอมรับ
2. การเล่นที่ไม่เน้นการแพ้ชนะ เป็นการเล่นเพื่อฆ่าเวลาซึ่งเล่นเพื่อความสนุกสนานและออกกำลังกาย รวมทั้งฝึกฝนตนเองในบางด้าน

ลักษณะการละเล่นของเด็กไทย

"การละเล่น" เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมประจำชาติ ทุกชาติ ทุกภาษามีการละเล่นประจำชาติของตน แต่เมื่อศึกษาให้ดีจะพบว่า การละเล่นพื้นเมืองของชาติต่าง ๆ จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก

พูนสุข บุญสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการละเล่นของเด็กไทยที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละจังหวัดหรือแต่ละภาคของไทย นับว่าส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่มีจำกัดจำนวนผู้เล่น
2. ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบมากนัก ถ้ามีก็จะเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น
3. เป็นการ เล่นง่าย ๆ ไม่มีกติกาซับซ้อนและกติกาจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เด็กมีอิสระในการเล่นอย่างสนุกสนาน
4. เป็นการ เล่น เพื่อออกกำลังกายพร้อมกับฝึกความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวร่างกาย ขณะเดียวกันก็ฝึกความสังเกต ไหวพริบ ความแม่นยำ ความจำ การตัดสินใจและความพร้อมเพรียง
5. มีเนื้อร้องและบทสนทนาหรือการแสดงประกอบถ้าคำสัมผัสคล้องจอง จะทำให้สนุกสนานยิ่งขึ้น (คณะทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่อง เล่นของเด็ก 2524:67)

จากผลงานการวิจัยลักษณะการเล่นพื้นเมืองของเด็กภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้สรุปลักษณะการเล่นของเด็กไทยไว้ คือ

1. การเล่นพื้นเมืองของเด็กไทยมีทั้งลักษณะ เฉพาะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของไทยและลักษณะที่เป็นสากล ซึ่งเด็กชาติต่าง ๆ นิยมเล่นเหมือนกันมีทั้งการเล่นประเภทกลางแจ้งและประเภทในร่ม
2. การเล่นพื้นเมืองของเด็กไทยแต่ละภาคมีลักษณะที่เหมือนหรือร่วมกันในจุดมุ่งหมายหรือความต้องการของเด็กที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่วิธีแสดงออกอันได้แก่ วิธีเล่นและอุปกรณ์การเล่นจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ
3. การเล่นพื้นเมืองของเด็กไทย บางประเภทสามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ เฉพาะบางประเภทของภาคและท้องถิ่นซึ่งมีสภาพแวดล้อม สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกัน
4. การเล่นพื้นเมืองของเด็กไทยมีคุณค่าทางวัฒนธรรม ทางสังคมและทางภาษาต่อเด็กมาก
5. การเล่นพื้นเมืองของเด็กไทย แต่ละภาคมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติและพฤติกรรมของคนในท้องถิ่นนั้น เด็กจะเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมของคน ที่พบเห็นอยู่ เสมอ นั้นมาตัดแปลง เป็นการ เล่นของคนได้

6. การละเล่นพื้นเมืองของเด็กไทยแต่ละภาคใช้วัสดุที่ทำได้ในท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์การเล่น เช่น ไม้ไผ่ ก้านกล้วย หญ้า และเมล็ดผลไม้ต่าง ๆ จึงไม่สิ้นเปลือง นับเป็นการประหยัด ช่วยเศรษฐกิจของประเทศชาติไปด้วย

7. การละเล่นพื้นเมืองของเด็กไทย ส่วนมากเด็ก ๆ ชอบเล่นเป็นหมู่คณะ มีการกำหนดกฎเกณฑ์หรือกติกาการเล่นขึ้นอย่างเป็นระเบียบ ถือเป็นแบบแผนสืบทอดกันต่อๆ มา ทำให้สามารถจำได้อย่างแม่นยำ และ เคารพกฎเกณฑ์นั้นๆ ด้วยความสมัครใจ นับว่าการละเล่นดังกล่าวได้ฝึกฝนให้เด็กมีระเบียบวินัย และปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กอีกด้วย

8. การละเล่นพื้นเมืองของเด็กไทยบางประเภทมีบทร้องและบทสนทนาโต้ตอบกัน ก่อให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้น เป็นการพัฒนาอารมณ์ของเด็กไปพร้อม ๆ กับพัฒนาทักษะทางภาษาด้วยในเวลาเดียวกัน

9. เด็กไทยส่วนมากในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยรู้จักการละเล่นพื้นเมืองของเด็กไทย ในสมัยก่อน จึงไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กต้องใช้เวลาเรียนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนมากและเมื่อเล่นก็พากันเล่นเกมแต่กีฬาสากลเป็นส่วนใหญ่ มีผลให้การละเล่นพื้นเมืองของเด็กบางอย่างสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย จึงสมควรที่จะอนุรักษ์กันไว้ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย (เพ็ชระ วัชระกฤษณะและคณะ 2526 : 139-140)

การเล่นของเด็กกับการส่งเสริมของผู้ใหญ่

จากพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเล่นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถที่จะสรุปเป็นแนวคิดซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครูและผู้ปกครองรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับปฐมวัยหรือระดับอนุบาลได้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ควรจัดเวลาให้เด็กได้เล่นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่พร้อมและส่งเสริมการเล่นอย่างเป็นอิสระตัวตนเอง
2. สิ่งแวดล้อมที่ว่าพร้อมนี้ คือ สภาพบริเวณที่เล่นที่ได้รับการตรวจดู

แลความปลอดภยอยู่เสมอ และมีวัสดุอุปกรณ์ชนิดที่ไม่มีแนวบังคับการเล่นให้เป็นไปตามความคิดของผู้ใหญ่หรือของผู้สร้างอุปกรณ์ไว้ให้เด็กเล่นได้ตลอดเวลา

3. ควรจัดสิ่งแวดลอมและวัสดุอุปกรณ์การเล่นที่ส่งเสริมการเล่นที่ซับซ้อนในบางครั้ง เช่นในการเล่นแบบทดสอบ เล่นแบบสร้างและที่เป็นการเล่นใหม่ ๆ ด้วย

4. ไม่ควรคาดหวังว่าเด็กจะสามารถเล่นได้อย่างมีผลดี ในกลุ่มที่มากกว่า 2 คนขึ้นไป

5. ส่งเสริมการเล่นให้ตรงกับความสนใจและมีความเหมาะสม ตามลำดับขั้นพัฒนาการของเด็ก

6. ควรช่วยเหลือและกระตุ้นให้เด็กเข้าสู่โลกของการเล่นด้วยตัวของเขาเอง โดยผู้ใหญ่มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำเท่านั้น

7. ในการช่วยเหลือและกระตุ้นเด็กนั้น ผู้ใหญ่สามารถทำได้โดยการจัดเวลาและสิ่งแวดลอมให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมการเล่น ที่ต้องใช้ระดับความคิดที่สูงขึ้นและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าเดิมอยู่เสมอ (เลขา บียะอัจฉริยะ 2524 : 25)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้านทักษะการฟัง

รัตนา ศิริพานิช (2507 : 43) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่พูดภาษาไทยภาคกลางในกรุงเทพฯ และพูดภาษามลายูในจังหวัดปัตตานี และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจในการฟังกับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คือ วิชาเลข เขียนและอ่าน ด้วยผลการวิจัย ปรากฏว่า ความเข้าใจในการฟังของนักเรียนที่พูดภาษาไทยกลางกับนักเรียนที่พูดมลายูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนที่พูดภาษาไทยกลางมีความเข้าใจในการฟังสูงกว่านักเรียนที่พูดภาษามลายู และพบว่าความเข้าใจในการฟังมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างมีนัยสำคัญ

ศศิธร ชันดิธรางกูร (2518 : 71) ศึกษาพัฒนาการในการฟังและการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5 และ 6 พบว่าความสามารถในการฟังของนักเรียนทุกระดับชั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญกับความสามารถในการอ่าน และพัฒนาการในการฟังและการอ่านเพิ่มขึ้นไปตามระดับชั้น เด็กในระดับชั้นสูงกว่าจะมีความสัมพันธ์ในการฟังและการอ่านสูงกว่า

พงษ์จันทร์ อยู่เป็นสุข (2525 : 57) ได้ศึกษารูปแบบของการเล่านิทานที่ส่งเสริมความสามารถในการฟังและความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 80 คน ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการฟังในการเล่านิทาน ได้แก่ การเล่านิทาน และแสดงท่าทางประกอบการเล่านิทาน และแสดงหุ่นประกอบการเล่านิทานและแสดงภาพประกอบ และการเล่านิทานเพียงอย่างเดียว พบว่าการเล่านิทานและแสดงท่าทางประกอบมีผลทำให้คะแนนความคงทนในการจำของนักเรียนสูงกว่าการเล่านิทานเพียงอย่างเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรทิพย์ บุชรานวงศ์ (2522 : จ) ได้ทำการวิจัยโดยสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการฟังภาษาไทยสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง ผลการวิจัยปรากฏว่าสัมฤทธิ์ผลของทางการฟังก่อนและหลังการใช้แบบฝึกของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำหลังจากใช้แบบฝึกมีสูงกว่าก่อนใช้แบบฝึก

วรี เกียสกุล (2530 : 50) ได้ทำการวิจัยการเปรียบเทียบความสามารถทางการฟังของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกทักษะโดยใช้เกมและแบบฝึก ผลการวิจัยปรากฏว่า ความสามารถทางการฟังของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกทักษะโดยใช้เกมและแบบฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกทักษะโดยใช้เกมมีความสามารถทางการฟังสูงกว่าที่ได้รับการฝึกทักษะโดยใช้แบบฝึก

ด้านการเล่น

ไพเทลสันและรอส (Fictelson and Ross 1973 : 202-223) ได้ทดลองเกี่ยวกับการเล่นของเด็กปฐมวัยที่มีผู้แนะนำกับไม่แนะนำ พบว่ากลุ่มเด็ก

ที่เล่นอยู่ในบริเวณที่เล่นซึ่งมีผู้คอยแนะนำการเล่น มีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนา การตามลำดับขั้นของการเล่นมากกว่ากลุ่มอื่นที่ไม่มีผู้แนะนำ

ซอลตี้ และจอห์นสัน (Solty and Johnson 1974 : 200-202) ได้ทดลองทำการแนะนำเด็กเกี่ยวกับการเล่นสร้างเรื่อง เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมแล้วทำการทดสอบเชาวน์ปัญญา ความจำ เกี่ยวกับการลำดับขั้นของเรื่อง ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีผลการสอบเชาวน์ปัญญาสูงขึ้นด้วย

เลขา บียะอัจลริยะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของประสบการณ์การเล่นที่มีต่อการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย เพื่อวิเคราะห์แบบและลักษณะการเล่นแก้ปัญหาของเด็ก พบว่าประสบการณ์การเล่นที่จัดให้แก่เด็กกลุ่มทดลอง ไม่มีผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็ก ลำดับขั้นพฤติกรรมการเล่นแก้ปัญหาและเวลาที่เด็กใช้ในการแก้ปัญหามีส่วนเป็นเครื่องชี้บ่งความสำเร็จในการเล่นแก้ปัญหาของเด็ก (เลขา บียะอัจลริยะ 2523 : 56-57)

ชาตณรงค์ พรุ่งโรจน์ ได้ทำการวิจัยผลของการเล่นของเล่นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เล่นไม้บล็อกและกลุ่มที่เล่นอิสระ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่เล่นสามเหลี่ยมในพื่นกับกลุ่มที่เล่นไม้บล็อกมีพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์และความคิดละเอียดลออกว่ากลุ่มที่เล่นอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 (ชาตณรงค์ พรุ่งโรจน์ 2529 : 73)

วรรณิ ศิรินพกุล ได้ทำการวิจัยผลงานการเล่นที่มีต่อการแก้ปัญหาแบบเอกนัยและแบบอเนกนัยของเด็กอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาแบบอเนกนัยของกลุ่มอเนกนัยมีเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 (วรรณิ ศิรินพกุล 2529 : 70)

ด้านการละเล่นของเด็กไทย

นันทนา พลอยแก้ว ได้ศึกษาการเล่นของเด็กติกแถวสามย่านเปรียบเทียบกับเด็กชุมชนชายด้านหมู่บ้านวัฒนานิเวศน์ ด้วยวิธีการสังเกตและสอบถาม โดยแบ่งการเล่นของเด็กออกเป็น Game, Plang และ Sport และศึกษาถึง

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเล่น ผลการศึกษาปรากฏว่าลักษณะการเล่นของเด็ก 2 ชุมชนต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมต่างกัน คือ เศรษฐกิจสภาพพื้นที่ในการเล่น ความเจริญทางด้านวัตถุส่วนอิทธิพลของการเล่นต่อการหล่อหลอมลักษณะนิสัยของเด็กนั้นปรากฏว่า เด็กตึกแถวสามย่านส่วนใหญ่ชอบแสดงออก เลี้ยงวัวลาดพุดแก่ง และว่องไวมากกว่าเด็กชุมชนชายถ่าน ซึ่งส่วนใหญ่ขี้เกรงใจคนและหัวอ่อน (นันทนา พลอยแก้ว 2519:33-35)

วรรณี (วิบูลย์สวัสดิ์) แอนเตอร์สัน ได้วิจัยการละเล่นของเด็กในภาคกลางจากหมู่บ้าน บ้านกลาง จังหวัดสมุทรสาคร ระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2512 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2513 ผลงานที่นำมาเสนอเน้นหนักทางด้านโครงสร้างวิธีการเล่น ประวัติการเล่น และข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อวางพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ด้านการเข้าสู่วัฒนธรรมและการเรียนรู้ระเบียบสังคม ผู้วิจัยเสนอวิธีการจัดระบบประเภทการเล่นทั้งระบบสากลและประเภทวิเคราะห์เพื่อจุดประสงค์ในการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดการเล่น ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอข้อวิเคราะห์ประกอบการเล่นแต่ละชนิดอย่างละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นว่า การเล่นของเด็กไทยในบ้านกลางนี้ควรแก่การสนาอย่างยิ่งทั้งในด้านเอกลักษณ์เฉพาะตัวแบบไทย ๆ และในด้านการศึกษาพัฒนาการของเด็ก (วรรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเตอร์สัน 2526 : คำนำ)

อรชร อัจฉรินทร์ ได้ทำการวิจัยเกมการเล่นพื้นเมืองของไทย โดยสรุปวิเคราะห์ได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ

1. การเล่นประเภทมีกติกาที่มีบทร้องประกอบและไม่มีบทร้องประกอบ
2. การเล่นประเภทไม่มีกติกา ได้แก่การเล่นของเล่น การเล่นปริศนาคำทาย การเล่นล้อเลียน (อรชร อัจฉรินทร์ 2526 : 26-202)

4. การละเล่นของเด็กไทยที่มีบทร้องและการละเล่นของเด็กไทยที่มีบทเจรจาโต้ตอบ

จากเอกสารบทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสัมภาษณ์นักการศึกษาและผู้รู้หลายท่านผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำว่า "การละเล่น" และ "การเล่น" ของเด็กไทยนั้นมีความแตกต่างกัน คือ "การละเล่น" น่าจะมีความหมายเฉพาะการละเล่นที่มีบทร้องและบทเจรจาโต้ตอบเท่านั้นเพราะถ้าดู

จากความหมายของคำว่า "การละเล่น" จากพจนานุกรมแล้วจะหมายถึงมหรสพต่าง ๆ การแสดงต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง การละเล่นของเด็กไทยที่เข้าข่ายก็น่าจะเป็นการละเล่นที่มีเนื้อความถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เข้าใจเรื่องราวได้ การละเล่นชนิดนั้นจึงควรจะมีบทหรือบทเจรจาโต้ตอบเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้เช่น รี่รี่ข้าวสาร โพงพาง งูกินหาง เป็นต้น ส่วน "การละเล่น" ชนิดอื่น ๆ ของเด็กไทยที่ไม่มีบทเจรจาหรือบทร้องก็จะเรียกเป็นการเล่นเท่านั้น ไม่เรียกว่าเป็นการละเล่นเช่น เตะ หมากเก็บ หยอดหลุม ทอยกอง เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกเฉพาะการละเล่นของเด็กไทยที่มีบทร้องและบทเจรจาโต้ตอบมาประยุกต์ใช้ประกอบการฝึกทักษะ การฟังให้กับนักเรียนอนุบาล เพราะ การละเล่นที่เน้นทักษะการฟัง และการพูดนั้นน่าจะได้แก่ การละเล่นที่มีบทร้องซึ่งจะช่วยให้เด็กจำได้ง่าย เพราะเป็นคำคล้องจอง เมื่อร้องเล่นบ่อย ๆ จะช่วยฝึกทักษะทางด้านภาษาไปด้วยในตัว ส่วนการละเล่นที่มีบทเจรจาทันทีจะเป็นบทบาท-ตอบ สั้น ๆ ที่มีเนื้อความเป็นเรื่องราว เหมาะสำหรับช่วยการฝึกทักษะด้านการฟังและการพูดเป็นอย่างดีเช่นกัน (วิราภรณ์ บนาทกุล 2531:29)

การละเล่นของเด็กไทยที่เข้าลักษณะดังกล่าว และได้นำมาใช้ประกอบการเล่นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

การละเล่นที่มีบทร้อง

1. ชู้ตู่กลางนา
2. ซ่อนหา
3. ช่างรำ
4. รี่รี่ข้าวสาร
5. มอญซ่อนผ้า
6. โพงพาง
7. เอาเกิด
8. จ้ำจี้

การละเล่นที่มีบทเจรจาโต้ตอบ

1. ละครลัตรี
2. อ้ายมิ่ง
3. ดิน น้ำ อากาศ
4. แม่หน้าคพระโขง
5. งูกินหาง
6. ตาอันลิ่ง
7. มะลือกก็อกแก็ก
8. เสือกินวัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย